

РОЛЬ ЕКОНОМІЧНОГО АНАЛІЗУ В ПРОЦЕСІ УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВОМ

ROLE OF ECONOMIC ANALYSIS IN THE PROCESS OF MANAGEMENT BY ENTERPRISE

УДК 338.22

Ковтуненко Ю.В.

к.е.н., доцент, доцент кафедри обліку,
аналізу і аудиту

Одеський національний
політехнічний університет

Телеганенко Р.Л.

студентка
Одеський національний
політехнічний університет

Бормотіна А.В.

студентка
Одеський національний
політехнічний університет

У статті розглянуто економічний аналіз і його значення в управлінні підприємством. Доведено, що економічний аналіз необхідний на всіх етапах підприємницької діяльності. Виділено авторів, які використовують різні підходи до інтерпретації терміна «економічний аналіз». Визначено, що найбільше розкриває сутність економічного аналізу визначення, під яким розуміють сукупність аналітичних процедур та відносин економічного характеру. Розкрито основну мету економічного аналізу, пошук резервів підвищення ефективності діяльності підприємства. Розглянуто взаємозв'язок функцій управління з економічним аналізом (такими як планування, облік, контроль, мотивація, організація). Наведено методи економічного аналізу, а саме: монографічний, експериментальний, розрахунково-конструктивний, статистико-економічний, абстрактно-логічний. Виділено спрямування сучасного економічного аналізу в прикладному аспекті.

Ключові слова: підприємство, управління, економічний аналіз, оцінка.

приятелю. Доказано, что экономический анализ необходим на всех этапах предпринимательской деятельности. Выделены авторы, использующие различные подходы к интерпретации термина «экономический анализ». Определено, что больше всего раскрывает сущность экономического анализа определение, под которым понимают совокупность аналитических процедур и отношений экономического характера. Раскрыта основная цель экономического анализа, поиск резервов повышения эффективности деятельности предприятия. Рассмотрена взаимосвязь функций управления с экономическим анализом (такими как планирование, учет, контроль, мотивация, организация). Приведены методы экономического анализа, а именно: монографический, экспериментальный, расчетно-конструктивный, статистико-экономический, абстрактно-логический. Выделены направления современного экономического анализа в прикладном аспекте.

Ключевые слова: предприятие, управление, экономический анализ, оценка.

The article describes the economic analysis and its importance in the management of the enterprise. The authors identify the different approaches used in the interpretation of the term "economic analysis". Consider the economic analysis as a method during internal control in the management of enterprises. It is determined that the greatest essence the economic analysis reveals is understood as a set of analytical procedures and economic relations arising in the process of production, exchange, distribution and consumption of goods. The main purpose of the economic analysis, search of reserves of increase of efficiency of activity of the enterprise in the course of its management and development of actions for their implementation is revealed. Defined tasks to achieve this goal are defined, namely: assessment of the actual state of the business entity; identification of all factors that cause deviations of actual and planned indicators; determination of the influence (quantitative and qualitative) of various factors on the results of the business entity; determination of reserves that contribute to the improvement of the existing situation in the enterprise. Reviewed the interrelation of management functions with economic analysis (such, as planning, accounting, control, motivation, organization) and the need for economic analysis in the preparation of business plans of enterprises, which contributes to their fidelity and scientific. The methods of economic analysis, namely: monographic for a detailed study and description of the experience of the best teams; experimental in the introduction of new technology, labor organization, production and management; calculation and constructive associated with the adoption of promising decisions; statistical and economic used in the study of mass economic indicators; abstract and logical in the study of economic problems of business development. Generalized that economic analysis is an important element of the management system, an effective means of identifying reserves in economic activity, the basis of scientific validity of business plans of the enterprise or any other plans and decisions.

Key words: enterprise, management, economic analysis, evaluation.

Постановка проблеми. Потреба в удосконаленні економічного аналізу є актуальною, оскільки під час управління підприємством та на всіх етапах діяльності постійний моніторинг його фінансового стану сприяє прийняттю ефективних та раціональних рішень.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Багато вітчизняних та зарубіжних учених досліджували сутність економічного аналізу, його роль в управлінні підприємством, методики й проблеми, серед яких: Г.В. Савицька, Л.О. Волощук, І.В. Жиглей, Н.Б. Кащенко, О.В. Цуканова, Н.М. Гаркуша, І.С. Шилко, М.В. Мельник, О.А. Мілета.

Постановка завдання. Метою статті є визначення ролі економічного аналізу в процесі управління підприємством.

Виклад основного матеріалу дослідження. Умовою ефективної роботи підприємства та

управління його діяльністю є необхідність своєчасної оцінки фінансового стану, формування стратегії розвитку, прийняття виважених рішень під час використання та залучення різноманітних ресурсів (трудових, фінансових, матеріальних та інформаційних).

Визначення терміна «економічний аналіз» різними науковцями наведено в табл. 1.

Із табл. 1 можна побачити, що автори використовують різні підходи до інтерпретації цього терміна. Наприклад, Р.А. Сагайдак та Є.В. Гудь розглядають економічний аналіз як прийом під час внутрішнього контролю в управлінні підприємствами. Уважаємо, що з наведених визначень найбільше розкриває сутність економічного аналізу визначення Л.О. Волощук та М.А. Юдіна, які під економічним аналізом розуміють сукупність аналітичних процедур та відносин економічного

Дефініції поняття «економічний аналіз»

Автор	Визначення
Р.А. Сагайдак, Є.В. Гудь	Економічний аналіз є методичним прийомом контролю, тобто його складовою частиною
В.А. Дерій	Економічний аналіз – процес поділу цілого об'єкта дослідження у сфері економіки на частини для детального його вивчення, з'ясування особливостей функціонування, взаємозв'язків і проблем та розроблення рекомендацій для ухвалення своєчасних і виважених управлінських рішень
Л.Г. Медвідь, Д.О. Хариневич- Яворська	Економічний аналіз – сукупність принципів, методів, прийомів вивчення показників усіх боків діяльності підприємства та його підрозділів у взаємозв'язку
Г.Ю. Міщук, Т.М. Джигар, О.О. Шишкіна	Економічний аналіз – комплексне глибоке дослідження сутності економічних явищ і процесів, що ґрунтуються на поділі їх на складові частини та вивченні їх зв'язків та залежностей
Л.О. Волощук, М.А. Юдін	Під економічним аналізом розуміють аналіз в економіці як сукупність відносин, що виникають у процесі виробництва, обміну, розподілу та споживання благ; різновид аналізу взагалі, являє собою систематизовану сукупність аналітичних процедур, метою яких є отримання висновків і рекомендацій економічного характеру у відношенні якогось об'єкту (країни, підприємства, ринку, проекту, ціни, собівартості)
О.С. Петрицька	Економічний аналіз – невід'ємний елемент у діяльності підприємств, оскільки дає змогу досліджувати їх функціонування, спрогнозувати розвиток у майбутньому, розкрити резерви виробництва, виявити напрями підвищення ефективності діяльності й є базою для прийняття обґрунтованих управлінських рішень
І.І. Вечтомова, В.С. Ніценко	Економічний аналіз – найважливіша складова частина економічних наук, вирішальною мірою визначає достовірність та надійність висновків, які робляться у відношенні стану, перспектив розвитку та ефективності діяльності суб'єктів господарювання різного рівня
М.В. Румянцев, Н.В. Касьянова	Економічний аналіз – комплексне глибоке вивчення роботи підприємств, їхніх підрозділів та інших господарських формувань для об'єктивної оцінки її результатів і виявлення можливостей подальшого підвищення ефективності господарювання

Джерело: складено на основі [1-8]

характеру, що виникають у процесі виробництва, обміну, розподілу та споживання благ.

Основна мета економічного аналізу – пошук резервів підвищення ефективності діяльності підприємства в процесі його управління і розроблення заходів щодо їх реалізації. Умовою, що необхідна для досягнення цієї мети, є попереднє розв'язання завдань, якими є:

- оцінка фактичного стану суб'єкта господарювання;
- виявлення усіх чинників, що є причиною відхилення фактичних і планових показників;

– визначення впливу (кількісного й якісного) різноманітних чинників на результати діяльності суб'єкта господарювання;

– визначення резервів, що сприяють поліпшенню наявного на підприємстві стану.

Мета економічного аналізу включає такі складники (рис. 1).

Проведення економічного аналізу є важливим складником діяльності підприємства, воно полягає у глибокому та комплексному її вивченні; метою аналізу є оцінка результатів і виявлення можливостей та резервів, що сприятимуть прийняттю

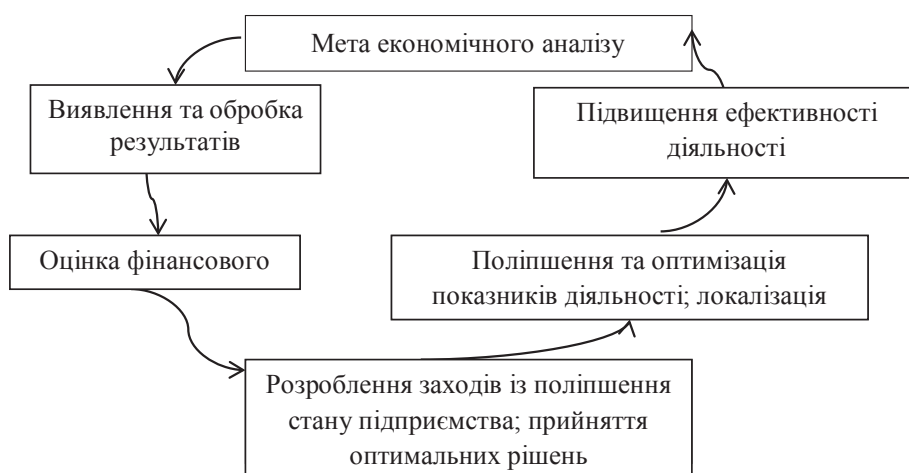

Рис. 1. Мета економічного аналізу

Джерело: власна розробка авторів на основі [7-9]

раціональних рішень під час управління й підвищенню ефективності господарювання. Це потребує безперервного аналізу альтернативних варіантів параметрів, що досліджуються та впливають на прийняття управлінського рішення.

Приймаючи рішення, необхідно враховувати результати економічного аналізу, які сприяють ощадливому використанню різноманітних ресурсів, запобігають наявності надмірних витрат, сприяють виключенню прорахунків та вирішенню проблем. За умови реалізації цих можливостей економічний аналіз є інструментом підвищення ефективності управління у господарській діяльності. Також він дає змогу досягнути гнучкості та вчасної адаптації до змін кон'юнктури ринку, прогнозувати зміни, що можуть статися, виявити та уникнути небажаних економічних чи інших ризиків на підставі інформації, що отримана під час економічного аналізу.

Економічний аналіз як всезагальна функція управління, пов'язаний з іншими його функціями (такими як планування, облік, контроль, мотивація, організація й іншими) та сприяє їх виконанню. Наприклад, економічний аналіз необхідний під час складання бізнес-планів підприємства та сприяє їх обґрунтованості та науковості (рис. 2) [9].

Це підвищує зацікавленість потенційних інвесторів, лояльність із боку кредитних установ та сприяє залученню необхідних додаткових або позикових коштів. На підставі даних, що отримані під час аналізу, також планують обсяг виробництва та реалізації продукції, розраховують ціну та поріг рентабельності, величину прибутку, яку очікують отримати, та інші показники. Саме так розкривається зв'язок економічного аналізу із функцією планування. Взаємозв'язок функції обліку та економічного аналізу полягає у його вдосконаленні й більшій аналітичності.

Зв'язок із функцією контролю розкривається у використанні різноманітних прийомів та методів аналізу під час його здійснення, що дає змогу відстежити динаміку певних показників, їх відхилення від рекомендованого значення або плану, своєчасно виявити помилки чи недоліки, які є резуль-

татом людського чинника або навмисних дій, запобігти втраті ресурсів. Також об'єктивна оцінка динаміки показників, фінансового стану суб'єктів господарювання, їх положення в бізнесі дає змогу швидко виявити зони ризику та сприяє заощадженню часу на проведення контролю та перевірок (зокрема, в аудиті).

Зв'язок із функцією організації полягає у визначенні організації діяльності суб'єкта господарювання у перспективі за результатами економічного аналізу. З урахуванням змін організаційної структури під впливом внутрішніх або зовнішніх чинників необхідно аналізувати існуючі структури, щоб їх удосконалити, та вибрати оптимальну для суб'єкта господарювання.

Зв'язок із мотивацією проявляється в аналізі доцільності засобів мотивації та чи сприяють вони підвищенню ефективності процесу виробництва або праці окремих індивідуумів. Результати аналізу відображають цілісну картину діяльності суб'єкта господарювання й сприяють підвищенню продуктивності праці персоналу.

Також методи економічного аналізу використовуються під час регулювання робіт на підприємстві або їх координації. Умовою ефективного виконання поставлених завдань є чітко організована аналітична робота.

Під час управління економічний аналіз виступає елементом прямого і зворотного зв'язку між системами, що є керуючою та підпорядкованою їй. Керівник або відповідний орган передає інформацію на управлінський об'єкт, котрий, змінюючи свій стан на новий, завдяки зворотному зв'язку повідомляє про результати виконання й стан, що змінено. Прямий зв'язок економічного аналізу проявляється у забезпеченні параметрів впливу на управлінський об'єкт, а зворотний – в оцінці ефективності цього впливу, його доцільності та необхідності коригування.

Економічний аналіз дає змогу зробити правильну оцінку діяльності підприємства, визначити причини проблем та резерви, сприяє поліпшенню рівня роботи підприємства, робить її стимулом наукового та технічного прогресу, забезпечує

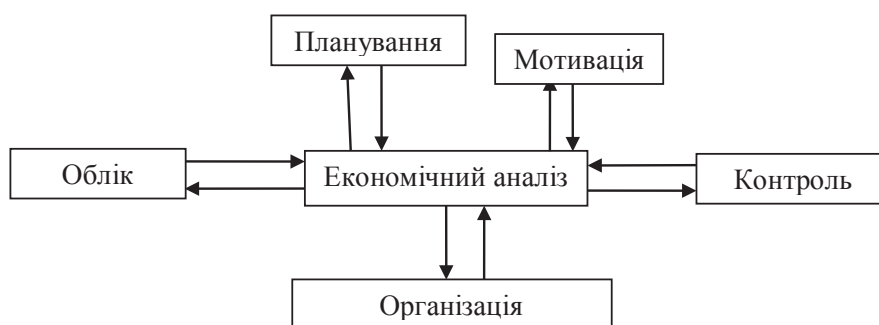

Рис. 2. Взаємозв'язок функцій управління з економічним аналізом

Джерело: власна розробка авторів на основі [5-9]

об'єктивну оцінку результатів діяльності персоналу, їхнього місця та внеску у загальний кінцевий результат діяльності суб'єкта господарювання з урахуванням кількості й якості трудових витрат.

Саме тому економічний аналіз – важливий елемент управлінської системи, дієвий засіб виявлення резервів у господарській діяльності, основа наукової обґрунтованості бізнес-планів підприємства або будь-яких інших планів і рішень.

Економічний аналіз необхідний на всіх етапах підприємницької діяльності – від задумів і формування підприємства до реалізації кожного етапу його функціонування, дотримуючись принципів етапності самого аналізу.

У діяльності підприємства використовуються методи економічного аналізу, а саме: монографічний – для детального вивчення й опису досвіду роботи найкращих колективів; експериментальний – під час упровадження нової техніки, технології, організації праці, виробництва й управління; розрахунково-конструктивний – пов'язаний із прийняттям перспективних рішень; статистико-економічний – використовується під час вивчення масових економічних показників; абстрактно-логічний – під час вивчення економічних проблем розвитку підприємницької діяльності.

У процесі аналізу використовуються абсолютні й відносні величини, здійснюється порівняння економічних параметрів об'єкта, що вивчається, і групування статистичних даних, деталізація та композиція, досліджуються динамічні ряди, застосовуються елімінування і метод ланцюгових підстановок, метод експертних оцінок, графічних побудов, економіко-математичні методи [2].

В аналітичній роботі повинні ширше застосовуватися спеціальні методи і прийоми організаційного діагнозу, аналізу інформаційних потоків, вивчення конкретних виробничих і психологічних ситуацій, кореляція якісних ознак та ін.

Незаперечним є той факт, що в умовах становлення ринкової економіки обсяг аналітичного пошуку не тільки не скорочується, а навпаки, зростають масштаби, підвищуються якість та оперативність аналітичних досліджень із причин високої мобільності, невизначеності, меркантильності зміни економічних явищ і процесів. Проте, як показують дослідження, якість аналітичних робіт у практиці економічної діяльності господарюючих суб'єктів залишається дуже низькою. Найбільш повно у практиці використовується лише оцінкова функція аналізу, менше – діагностична та пошукова. Значною залишається частка ретроспективного аналізу.

В організаційній структурі управління переважної більшості бізнес-структур України не виділяється спеціальний підрозділ з економічного аналізу, а його функціональні блоки у різних підрозділах департаментів із менеджменту дуже

обмежені у застосуванні сучасних методик факторного аналізу. Функціональні підсистеми аналізу за комп'ютерних технологій обробки економічної інформації орієнтовані переважно на методики порівняльного аналізу.

Концептуальну основу сучасного економічного аналізу становить єдність методологічного й організаційного забезпечення прийняття й оцінки ефективності виконання управлінських рішень у часі та просторі зміни та розвитку економічних систем будь-якого рівня.

Виділяючи цільові спрямування сучасного економічного аналізу у прикладному аспекті пріоритетною слід визнати систему аналітичного забезпечення стратегічного та тактичного управління. Саме інтеграція досягнення тактичних цілей і реалізація стратегічної мети не лише змінюють критерії оцінки, а й відносну цінність аналітичної діагностики та пошуку. Оцінка перспективних змін за стратегічними намірами може створити інформаційне поле вибору ефективних сценаріїв економічного поступу за зміни кон'юнктури зовнішнього середовища та мінімізувати ризик неуспіху інвестування, структурної перебудови, маркетингової позиції тощо. Оперативний моніторинг спрямовується не лише на оцінку відхилень у реалізації стратегічних завдань, а й на якісне маневрування ресурсами та капіталом для досягнення максимальної вигоди чи мінімізації втрат.

Висновки з проведеного дослідження. Роль економічного аналізу в процесі управління підприємством полягає у такому:

- сприяє оптимальному використанню наявних на підприємстві ресурсів шляхом виявлення можливостей, що не використані;
- позначає напрями пошуку й шляхи використання резервів;
- сприяє виявленню недоліків у системі управління та шляхи її реорганізації;
- підвищує самоокупність та привабливість підприємства;
- дає змогу виявити закономірності розвитку та тенденції суб'єкта господарювання;
- пояснює характер відхилень (випадковий чи стабільний);
- дає змогу виявити внутрішні й зовнішні чинники, що сприяють змінам у господарській діяльності;
- зменшує ризики, що пов'язані з вибором оптимального й ефективного варіанту рішення з альтернативних;
- сприяє підвищенню результатів фінансово-господарської діяльності підприємства.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Сагайдак Р.А., Гудь Є.В. Внутрішній контроль в управлінні сільськогосподарськими підприємствами. URL: <http://ir.kneu.edu.ua/bitstream/pdf> (дата звернення: 10.04.2019).

2. Дерій В.А. Проблеми теорії науки, методики й організації навчання і практики економічного аналізу. URL: <http://nbuv.gov.ua/UJRN> (дата звернення: 10.04.2019).

3. Медвідь Л.Г. Економічний аналіз і контроль як інформаційне забезпечення управління діяльністю суб'єктів господарювання. *Науковий вісник Херсонського державного університету*. 2014. Вип. 9.1. С. 216-220.

4. Міщук Г.Ю., Джигар Т.М., Шишкіна О.О. Економічний аналіз : навчальний посібник. Рівне : НУВГП, 2017. 156 с.

5. Финансовый анализ / Л.А. Волощук и др. ; под ред. С.В. Филипповой Киев : Освіта України, 2012. 328 с.

6. Петрицька О.С. Економічний аналіз: перспективи розвитку. *Проблеми і перспективи економіки та управління*. 2015. № 3 (3). С. 67-71.

7. Вечтомова І.І. Шляхи розвитку економічного аналізу в сучасних умовах. 2016. № 7. 185-187 с.

8. Румянцев М.В. Економічний аналіз і моделювання господарської діяльності підприємства. Донецьк, 2013. 296 с.

9. Kovtunenکو Yu.V. Economic analysis and its importance in the management of enterprise. *Економіка: реалії часу*. URL: <http://economics.opu.ua/files/archive/2017/No1/80.pdf> (дата звернення: 02.03.2019).

REFERENCES:

1. Sahaidak, R.A., Hud, E.V. (2016) Vnutrishnii kontrol v upravlinni silskohospodarskomy pidpriemstvamy [Internal control in the management of agricultural enterprises]. Available at: <http://ir.kneu.edu.ua/bitstream/pdf> (accessed 10 April 2019).

2. Derii, V.A. (2014). Problemy teorii nauky, metodyky i organizatsii navchannia i praktyky ekonomichnogo analizu [Problems of the theory of science, methodology and organization of training and practice of economic analysis]. *Bykhhalterskyi oblik i audit*, no. 6, pp. 3-12. (in Ukrainian).

3. Medvid, L.H., Kharynovych-Yavorska, D.O. (2014) Ekonomichnyi analiz i kontrol yak informatsiine zabezpechennia upravlinnia diialnistiu sub'iektiv hospodariuvannia [Economic analysis and control as information support for the management of the business entities]. *Naukovyi visnyk Khersonskoho derzhavnogo universytetu*. Ukraine. (in Ukrainian).

4. Mishchuk, H.Yu., Dzhyhar, T.M., Shyshkina, O.O. (2017) Ekonomichnyi analiz [Economic analysis]. Rivne: NUVHP, p. 156. (in Ukrainian).

5. Voloshchuk, L.A., Yudin, M.A. (2012) Fynansovii analiz [The financial analysis]. Kyiv: Osvita Ukrainy (in Russian).

6. Petrytska, O.S. (2015) Ekonomichnyi analiz: perspektyvy rozvytku [Economic analysis: prospects of development]. *Problemy i perspektyvy ekonomiky ta upravlinnia*, no. 3(3), pp. 67–71 (in Ukrainian).

7. Vechtomova, I.I., Nitsenko, V.S. (2016) Shliakhy rozvytku ekonomichnogo analizu v suchasnykh umovakh [Ways of development of economic analysis in modern conditions]. *International scientific journal*, no. 7, pp. 185-187 (in Ukrainian).

8. Rumiantsev, M.V. Kasianova, N.V., Solokha, D.V., Tarasova, O.O. (2013) Ekonomichnyi analiz i modelivannia gospodars'koi diial'nosti pidpriemstva [Economic analysis and modeling of the economic activity of the enterprise]. Donetsk: DonNTU (in Ukrainian).

9. Kovtunenکو Yu.V. (2017) Economic analysis and its importance in the management of enterprise [Economic analysis and its importance in the management of enterprise] *Економіка: реалії часу* [Economics: realities of time] (electronic journal), vol. 29, no 1, pp. 80-85. Available at: <http://economics.opu.ua/files/archive/2017/No1/80.pdf> (accessed 2 March 2019).

Kovtunenکو YuriiCandidate of Economic Sciences, Associate Professor,
Senior Lecturer at Department of Accounting, Analysis and Audit Odessa National Polytechnic University**Teleganenko Rimma**

Student

Odessa National Polytechnic University

Bormotina Anastasia

Student

Odessa National Polytechnic University

ROLE OF ECONOMIC ANALYSIS IN THE PROCESS OF MANAGEMENT BY ENTERPRISE

The need to improve the economic analysis is relevant, because during the management of the enterprise and at all stages of its activity, constant monitoring of its financial condition contributes to the adoption of effective and rational decisions. Despite the fact that there are studies in the direction of analysis and control of activities in the management of the enterprise, the available information is fragmented and generalized.

The purpose of this article is to review the theoretical foundations (definition of the essence, purpose, value in the management of an enterprise) of economic analysis. To promote the implementation of plans of enterprises and their subdivisions, as well as other economic entities, to promote further development and improvement of economic work through the preparation of projects for optimal management decisions.

In activity of the enterprises use methods of the economic analysis: monographic-for detailed studying and the description of experience of work of the best collectives; experimental at introduction of new equipment, technology, the organization of work, production and management; settlement and constructive is connected with adoption of perspective decisions; statistical and economic is used at studying of mass economic indicators; abstract and logical at studying of economic problems of development of business activity.

Unused opportunities for increasing the efficiency of production by improving the use of resources due to the introduction of certain measures. The search for reserves requires the implementation of scientific and technological progress, scientific organization of labor, organizational and technical measures, active privatization and privatization, and ensuring the competitiveness of teams and enterprises.

In the conditions of the formation of a market economy, the volume of analytical search not only does not decrease, but, on the contrary, the scale increases, the quality and efficiency of analytical research increases because of the high mobility, uncertainty, and the mercantile nature of changes in economic phenomena and processes. However, as the research poses, the quality of analytical work in the practice of economic activity of economic actors remains very low.

Summing up, it can be noted that the role of economic analysis in the enterprise management process is as follows: promotes the optimal use of the resources available at the enterprise by identifying opportunities that are not used; indicates the search directions and ways to use reserves; ways of its reorganization; increases self-sufficiency and attractiveness of the enterprise; allows to identify patterns of development and trends of a business entity; explains the nature of deviations (random or stable); allows to identify internal and external factors contributing to changes in economic activity; reduces the risks associated with choosing the optimal and effective solution from the alternative; improves the results of financial and economic activities of the enterprise.

Therefore, economic analysis in the business system should be of great importance at all levels of its formation and functioning.